

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

מערכי הדרכה: מד"צים בבתי ספר יסודיים

רקע: תוכנית החומש

משרד החינוך בהובלת אגף בכיר לביטחון, שעת חירום ובטיחות סביבתית גיבש תוכנית מערכתית רב שנתית לבטיחות ילדים, אשר מטרתה צמצום היפגעות ברת מניעה של ילדים מתאונות בישראל. התוכנית מבטאת את המחויבות והאחריות שלנו לפתח, להוביל ולהטמיע תפיסה של בטיחות בקרב ילדים, הורים וקהילה, כאמצעי להתמודדות עם 'מגפת האלף השלישי' (כהגדרת ארגון הבריאות העולמי).

אחד מערוצי הפעולה המרכזיים שהוגדרו במשרד החינוך הוא **רתימת הנוער כשותף להובלת תהליכי חינוך ושינוי בקהילה**. זאת, מתוך ההבנה כי בני הנוער הם המובילים החברתיים בקהילות בהן הם חיים, ולכן הם שותפים טבעיים להובלת הסברה וחינוך ילדים, הורים וקהילה.

מסמך זה מכיל הצעה לשלוש פעילויות שניתן להעביר לפני יציאה לחופשים, שמטרתן היא העלאת המודעות לסיכונים שונים בחופש ובחג. עם זאת, ניתן להתאים את הפעולות למועדים אחרים בשנה.

תפיסת הבטיחות של המשרד

כחלק מהתפיסה לבטיחות, משרד החינוך רואה חשיבות רבה לחנך תלמידים, כבר מגיל צעיר, להתנהגות בטוחה כערך וכן ללקיחת סיכונים מחושבים ומתוכננים, מתוך ההבנה שדפוסים שנטבעים בתחום אחד של החיים צפויים לעבור הכללה לתחומים אחרים. לתפיסה זו אנו קוראים **הבטיחות המאפשרת**, שמטרתה לאזן בין המטרות החינוכיות של המדריכים, לבין שמירה על בטיחות במהלך הפעולה ובהתנהגות היום-יומית. כלומר, איננו שואפים ליצירת "בטיחות כוללת" שאיננה קיימת, ואיננו חושבים שילדים צעירים צריכים להיות מוגבלים במגוון התנסויות שהחיים מזמנים. להפך, ילדים צריכים ללמוד להדליק אש, להשתמש באולר וכן הלאה, אך מיומנויות אלו צריכות להרכש במסגרת שמצד אחד מאפשרת התנסות, ומצד שני מבטיחה מעטפת בטיחות מיטבית. לכן, חשוב לנו שפעילויות שונות יספקו לחניכים התנסויות ורכישת מיומנויות חשובות לחיים, וזאת תוך שמירה על כללי בטיחות בסיסיים שלא יחשפו את החניכים לסיכונים מיותרים.

עריכת הפעולות נעשתה ע"י טליה רפ.

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

פעילות מס' 3: פעילות לקראת ל"ג בעומר

פעילות "התנהגות בטוחה באש" לבתי ספר יסודיים לקראת ל"ג בעומר

למדריכים: פעולה זו נכתבה לקראת חגיגות ל"ג בעומר ומדורות, אך יכולה להתאים להעברה גם לקראת אירועים אחרים שחשובה בהם התנהגות בטוחה בקרבת אש. לכן, חשוב להתאים את תכני הפעילות לאופי הקבוצה – לפי מגזר, דת ואופי היישוב שבו נערכת הפעילות. למשל – באזורים כפריים, ישנו סיכון גדול יותר להתפשטות אש בשדות יבשים או בסביבה חקלאית, ואילו באזורים עירוניים שבהם לעתים אזור הדלקת המדורות מתוחם, כדאי להתמקד בגובה המדורה, בסיכון שהלהבות יגיעו לקווי חשמל בטלפון, ובסיכון מהאש עצמה בעת התנהגות לא בטוחה.

תקציר הפעילות:

שלב	פעילות	ציוד נדרש	זמן
א	האש מתפשטת...		10 דק'
ב	אש מסתתרת		10 דק'
ג	דיון: הסיכונים באש		5 דק'
ד	תכנון פעילות בטוחה	דפים, סלטייפ, טושים בשלושה צבעים (שחור, ירוק, אדום), חבל	15 דק'
ה	סיכום הפעילות וכתובת כללים בחרוזים		15 דק'

א. משחק פתיחה והיכרות – "האש מתפשטת לכיוון..."

למדריכים: משחק זה מתנהל בדיוק כמו המשחק "הרוח נושבת לכיוון..." אם אתם מכירים, והמילים שונו הן בשביל לשמור על רוח נושא הפעולה, והן כדי להזכיר עד כמה אש מתלקחת ומתפשטת במהירות.

חוקי המשחק: כל תלמידים יושבים במעגל, והמדריך עומד במרכז המעגל. המדריך בשלב זה מכריז: "האש מתפשטת לכיוון כל מי...". ואומר משהו שמשותף לחלק מהמשתתפים. למשל: "כל מי שמרכיב משקפיים". בשלב זה, כל מי שעונה על התיאור צריך "לברוח מהאש" ולהחליף מקום ישיבה. כיוון שגם המדריך מצטרף, נותר תלמיד ללא כיסא, שיצטרך להכריז על הכלל הבא. משחקים עד שנמאס. (אם התלמידים נתקעים אפשר לסייע להם, ולהכווין אותם לומר משפטים שיעזרו להם להכיר טוב יותר אחד את השני כמו: כל מי שיש לו אחים, כל מי שיש לו חיות מחמד, כל מי שאוהב לשחק ב... וכך הלאה).

ב. אש מסתתרת

חלקו את הכיתה לשתי קבוצות (אפשר לפי מקום ישיבה). כל קבוצה בתורה מקבלת הגדרה, ועליה למצוא מילה שעונה להגדרה, ובה מסתתרת "אש".

- אחד השבטים (אשר)
- למבוגרים יש בארנק (כרטיס אשראי)
- חיה שמפיצה ריח רע (בואש)
- סוג של פרי הדר (אשכולית)
- העץ שנוצרים מקשטים בחג המולד (אשוח)
- עיר בארץ (אשקלון/אשדוד)
- זבל (אשפה)
- לא זכאי (אשם)

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

ג. הסיכונים באש

המדריכים כעת יסבירו כי אירועים שיש בהם שימוש באש שכיחים, והם חלק מקובל במגוון אירועים. פעילות זו נועדה לסייע במניעת פגיעות במהלך אירועים אלו, ובמהלכה נלמד על ההנחיות המרכזיות להבטחת הבטיחות באירוע המשלב אש: החל ממדורות ל"ג בעומר, ועד הדלקת מנגל או בישול בשטח. שאלו את התלמידים: **מה הסיכונים שפעילות עם אש טומנת בחובה?**

- הקפידו לשמוע כמה שיותר תשובות, והסבירו כי נחזור לסיכונים אלו בהמשך הפעילות.

ד. זיהוי סיכונים ומניעה מראש

בפעילות זו ידרשו החניכים לחשוב על פעולות שקשורות בהדלקת אש, ונראות לנו מובנות מאליהן, אך חשיבה מעמיקה על הפעולות הללו יכולה לסייע לחשוב על סיכונים שפעולות אלו טומנות בחובן, ויכולים להמנע מראש. נמתח על רצפת החדר חבל ארוך, ונבקש בהתחלה שלושה מתנדבים שיבואו לעמוד על החבל. נשאל את הכיתה: **איך מדליקים אש?**

כל תלמיד מתנדב יהווה את אחד השלבים בהדלקת אש. נכתוב על הדפים **בטוש שחור** את השלבים ונדביק אותם על המתנדבים. המתנדבים יעמדו על החבל לפי הסדר. למשל, שלבים שיעלו:

1. איסוף קרשים

2. קניית גפרורים \ מצית

3. הדלקת נייר \ זרדים

כעת, נבקש שלושה מתנדבים נוספים. כל מתנדב יעמוד ליד אחד מנציגי השלבים בהדלקת אש. הפעם נשאל את הכיתה: **מה הסיכונים בכל שלב?** נדביק על כל מתנדב פתק בכתב אדום, שמפרט את הסיכונים בכל שלב, והוא יעמוד ליד התלמיד שמייצג את השלב.

למשל:

1. פגיעה ממסמרים שתקועים על הקרשים או דקירה מחתיכות עץ.

2. שימוש בחומרי בערה מסוכנים \ פיצוץ המצית כשהיא קרובה מדי לאש.

3. הדלקת הנייר מחוץ למדורה וכוויה ממנו עד שמכניסים אותו למדורה.

לבסוף, נבקש שלושה מתנדבים נוספים. השאלה שמוצגת לכיתה: **איך אפשר לצמצם את הסיכונים ולעשות את הפעולה באופן בטוח?** את התשובות נכתוב על דפים עם הטוש הירוק, והמודל שבנו הנציגים ישמש בסיס לדיון הסיכום.

למשל:

1. נקפיד לאסוף רק קרשים שאין עליהם מסמרים חלודים, נזהר לא להרים קרשים במקום פתוח עם ידיים חשופות.

2. דואגים שיהיה איתנו מבוגר שיעזור להדליק את האש.

3. מדליקים את הנייר כשהוא כבר בתוך המדורה, ומרגע שהאש דולקת לא מקרבים אליה ידיים.

מדינת ישראל

משרד החינוך

אגף הבטיחות

שואלים: האם יש עוד טיפים שנראים להם חשובים כדי לשמור על הבטיחות במהלך פעילות ל"ג בעומר?
למשל: מקפידים להדליק אש באזור נקי מקוצים, מתחמים את אזור המדורה עם אבנים, מרחיקים ילדים קטנים מהאש וכד'. ...

ה. סיכום הפעילות

אירועי הבטיחות העלולים להתרחש והסיכונים המרכזיים הדורשים תשומת לב מיוחדת:

- 1) כוויות כתוצאה ממגע עם האש או מקרבה אליה.
- 2) שימוש בחומרים לא נכונים או אסורים שעלולים לגרום להצתה ולפגיעה קשה במדליקי האש.
- 3) התפשטות של אש שלא כוונתה כראוי.
- 4) זריקת דברים אסורים למדורה, שעלולים להתפוצץ ולגרום לפגיעה (למשל – מצתים, חומרים שסגורים בבקבוק לחץ וכדומה).

לכן, כדי להמנע מסיכונים מיותרים, כדאי להקפיד על מספר כללי התנהגות:

- א. מיקום המדורה יהיה בשטח נקי מקוצים, רחוק ממבנים, מקווי חשמל וטלפון וכדומה.
- ב. יש לנעול נעליים שלמות וללבוש מכנסיים ארוכים וחולצה מתאימה להגנה על הגוף מפני גצים וגחלים ומפני עקיצות זוחלים הנמשכים אל חום המדורה ועלולים להיות ארסיים.
- ג. את המדורה יבעיר מבוגר אחראי.
- ד. יש להזהר ממסמרים חלודים ומזוהמים הנעוצים במשטחי העץ המשמשים לבעירה.
- ה. אסור להבעיר אש באמצעות חומרים דליקים כגון בנזין ונפט. כמו כן אין להחזיק חומרים אלו בקרבת המדורה.
- ו. אסור להשליך מכלים ריקים מכל סוג, חזיזים, קליעי נשק או עץ צבוע בצבעי שמן למדורה. כמו כן התזת דלק על אש בוערת אסורה ומסוכנת מאוד.
- ז. יש להחזיק בקרבת המדורה אמצעי כיבוי מים או חול למקרה של התפשטות האש.
- ח. בסיום האירוע יש לוודא כיבוי מוחלט של המדורה בעזרת חול או מים.

בשלב זה נזמין את התלמידים לחבר שיר קצר שיוכלו לשנן במהלך החג, וכך לזכור את הנחיות הבטיחות.